

‘De Wooncirkel’
Een beschouwing
door Fred de Haas

De Curaçaose auteur Joseph ‘Jopi’ Hart is bij uitstek iemand die ons met veel kennis van zaken kan verhalen over de cultuur en leefwijze van de Curaçaoënaar.

Joseph Hart werd geboren op Bonaire, maar groeide op in de veeltalige en veelkleurige wereld van het Curaçaose Otrobanda. Als onderwijzer en leraar Engels op Curaçao kreeg hij later ook volop de gelegenheid om, net als Pierre Lauffer, de wereld van zijn eilandgenoten te verstaan en te waarderen.

Zijn ervaring als ‘Otrobandista’ is al in verschillende boeken neergelegd en onlangs herschreef hij in het Nederlands zijn oorspronkelijk in het Engels geschreven roman ‘The Yard’ (2010) onder de titel ‘De Wooncirkel’. Deze Nederlandse publicatie zal nu het voorwerp zijn van onderstaande beschouwing. Het spreekt vanzelf dat mijn beoordeling van dit werk niet kan worden geëxtrapoleerd naar de romans die Joseph Hart later heeft gepubliceerd.

De schrijver presenteerde ‘De Wooncirkel’ in september 2017 in het Theater Podium Mozaïek te Amsterdam tijdens een literair programma dat jaarlijks door uitgeverij ‘In de Knipscheer’ wordt georganiseerd en samengesteld. Bij het lezen en herlezen van ‘De Wooncirkel’ kreeg ik steeds het gevoel dat Hart zich had vertild aan de complexiteit en omvang van het onderwerp dat hem zo ter harte gaat: de doorwerking van het slavernijverleden in de mentaliteit van de Curaçaoënaar. Hij wil eigenlijk teveel in één boek vertellen. Zowel over een geschiedenis die zich in onze tijd afspeelt op Curaçao als over de zich in een ver verleden afspelende ‘Afrikaanse’ levens van zijn hoofdpersoon Armani.

De auteur heeft een slimme manier gevonden om het verre verleden van zijn hoofdpersoon op te roepen. Armani volgt namelijk een regressietherapie bij een ‘genezeres’ die Armani langzaam terugvoert naar een tijd waarin ze in stamverband in Afrika leefde voordat ze op een schip van de WIC naar Curaçao werd gevoerd om daar als slavin verkocht te worden. Haar huidige leven zou onder invloed staan van de traumatische ervaringen die haar nog steeds parten

spelen bij alles wat ze onderneemt op haar geboorte-eiland waar ze werkt als loopbaanconsulente.

Het zich in deze tijd afspelende Curaçaose verhaal gaat over de poging van een groep sociaal voelende (zwarte) Curaçaoënaars om, ondanks de tegenwerking van een corrupte politicus en een frauderende bankier, een landhuis te restaureren en geschikt te maken voor onder andere de opvang van achterstandskinderen. De plek staat bekend als de 'Kurá di Shon Janchi' (De Tuin van Johannes), een woonerf waar 'meesters en slaven' vroeger samenwoonden.

De vroegere Nederlandse kolonisator krijgt er in het boek van verschillende kanten flink van langs. De Nederlanders zouden er door hun arrogante houding vooral de oorzaak van zijn dat de bevolking zo'n negatief zelfbeeld heeft ontwikkeld, een zelfbeeld dat nog werd bevestigd door de leer van de katholieke kerk die gehoorzaamheid en geloof predikte.

Dat verklaart ook de irrationele haat van een deel van de zwarte bevolking tegen alles wat Nederlands is. Hun motto werd 'nos mes por' (we kunnen het zelf wel). Die haat strekte zich ook uit tot de keurig aan het Nederlandse cultuurmodel aangepaste Curaçaoënaar, de Makamba Pretu (de Zwarte Nederlander). En ook tot de gekleurde middenklasse die de kans had gekregen om te gaan studeren in Nederland en van zichzelf een zogenaamde 'Macademicus' (een samentrekking van Makamba en Academicus) wist te maken, een mensensoort dat op Curaçao politiek georganiseerd is in die 'aanmatigende Zwarte Makamba partij met al die klote academici, die zelfs arroganter waren dan de soortgenoten van Shon Jimmy'.

Shon Jimmy (meneer Jimmy) is een figuur uit het boek die tot de protestantse blanke klasse behoort. Deze klasse speelde vroeger de baas en oefent nog steeds een zekere macht uit. Ook die blanke, protestantse klasse heeft de pest aan de 'bemoeizucht' van de Nederlanders, maar houdt ze om opportunistische redenen wel te vriend. Over de vroegere slaven hadden ze ook een bepaalde opvatting. Shon Jimmy: „Zijn klasse had altijd aangenomen dat zij aan de macht zouden blijven en dat de vroegere slaven altijd voor hen klaar zouden staan. Generaties lang waren ze opgevoed met de gedachte dat zij verantwoordelijk waren voor hun slaven, zelfs na de afschaffing van de slavernij. Hoe konden zij deze arme, vroegere slaven toestaan het land te besturen? Het eiland had een stevige hand nodig om het door moeilijke tijden

heen te loodsen en zijn klasse had dit altijd gedaan. De zwarten vertrouwden erop dat zij door zouden gaan voor alles te zorgen.”

Ook de zwarte Curaçaoënaar ontkomt, evenmin als de blanke protestant en de Nederlander, niet aan kritiek. Een kritiek die bovendien afkomstig is uit de eigen klasse. Zo geeft de zwarte tante Flor het volgende commentaar op het feit dat haar nicht er vandoor was gegaan met een man uit Nigeria: „Die nicht van me was net zo stom als al die stomme, lelijke zwarten die nooit konden breken met hun Afrikaanse verleden. Welk zwart meisje gaat nou een zwarte Afrikaan zoeken om kinderen mee te maken? Vertel me dat eens! Had dat stomme kind geen aardige Hollandse jongen kunnen vinden in Nederland om haar ras te verbeteren? Ik weet dat we die Makamba's niet lusten, maar ze zijn wel goede echtgenoten, lopen niet achter de vrouwen aan zoals die waardeloze mannen van ons dat doen. Dan had ze zich tenminste kunnen verlossen van al die negertrekjes in haar. Dat is wat je krijgt wanneer je de mensen volstopt met al die onzin over Afrika.”

Het boek staat vol met dat soort rake typering van de Curaçaoese maatschappij die Joseph Hart kent als geen ander, een samenleving die genadeloos maar met veel mededogen door hem wordt gefileerd.

Joseph Hart is overigens wel een vurig pleitbezorger van het bewustmaken van de bevolking van hun Afrikaanse verleden. Hij geeft het onderwijs de schuld ervan dat men zich op Curaçao zo weinig bewust is van die geschiedenis. Ik denk dat hij het bij het rechte eind heeft. Alleen moeten we dan wel bedenken dat onderwijzers en leraren al tientallen jaren geen Nederlanders maar Antillianen zijn die het dus kennelijk niet nodig vonden om hun leerlingen hierover te vertellen. Misschien wisten ze niet hoe ze dit moesten aanpakken. Dat laatste ligt weer aan de manier waarop al die docenten zijn opgeleid en de wijze waarop er door de opleiders met het slavernijverleden wordt omgesprongen. De University of Curaçao (UoC) mag zich dat best aantrekken. Dat zal Jopi als oud-inspecteur bij het Rooms Katholiek Onderwijs zeker met mij eens zijn.

Om aan dit gebrek aan bewustzijn tegemoet te komen, heeft de schrijver een poging gewaagd om het slavernijverleden op te roepen door de hoofdpersoon een regressietherapie te laten ondergaan waardoor we, naar men beweert, honderden jaren kunnen teruggaan in de geschiedenis. De hoofdpersoon, Armani, reïncarneert tijdens verschillende therapeutische sessies onder andere

als Dalila en Malaika totdat ze uiteindelijk terechtkomt op Curaçao als de persoon 'Armani' en 'geneest' van haar traumatische ervaringen in heden en verleden.

Helaas duurt dat regressieverhaal wel erg lang en is nogal clichématig. Het regressieverhaal wordt in brokstukken verteld omdat het afgewisseld wordt door de gebeurtenissen rond het sociale project dat de groep wil verwezenlijken op het voormalige Woonerf van Shon Janchi. Het verhaal sleept zich, jammer genoeg, voort zonder dat er sprake is van echte spanning. Ook het toeval speelt een iets te grote rol. De regressietherapeute Roberta heeft 'toevallig' autopech vlak voor het huis van de hoofdpersoon en de personen uit het heden blijken elkaar in een vorig leven ook al te hebben ontmoet. Het is allemaal nogal onwaarachtig en zodanig geconstrueerd dat er wel een 'happy end' op moet volgen.

Het lijkt mij dat het boek aan kracht gewonnen zou hebben als het door een goede eindredacteur tot tweederde van de huidige omvang zou zijn ingekort. Zoals ik boven al heb aangegeven wil de auteur te veel in één boek vertellen en dat leidt tot een literaire indigestie waarin essay-achtige stukken afwisselen met - vaak mooie - sfeertekeningen. Het staat buiten kijf dat Joseph Hart kan schrijven. Maar hij zou er goed aan hebben gedaan zich wat te beperken en zich wat meer toe te leggen op de bestudering van de psychologie van zijn personages die in de 'Wooncirkel' vrij oppervlakkig is.

Last not least. In zijn presentatie merkt Joseph Hart het volgende op: 'Zolang het slavernijverleden niet als een historisch gegeven wordt behandeld in het onderwijs en Afrika en haar cultuur niet aan de orde komen, zal een diep geworteld gevoel van minderwaardigheid blijven voortbestaan in onze maatschappij'.

Deze hartenkreet mag in zijn algemeenheid waar zijn, maar de Caribische mens, dus ook de Curaçaoënaar, valt niet samen met het Afrikaanse erfgoed. Ook niet met het Nederlandse. De Caribische mens is een nieuwe, authentieke mens met een eigen taal en een eigen Caribische mengcultuur, een mens die een eigen plek heeft in de moderne vaart der volken. En daarvoor hoef je geen Tambú of Horlepiep te kunnen dansen.

Bron: *Antilliaans Dagblad*, 2 november 2017